

Ari Korhonen

Varautuminen ja turvallisuus äänestyspaikoilla

Kuntaliitto on yhdessä oikeusministeriön kanssa päivittänyt aikaisempia ohjeita vaalien turvalliseen ja keskeytyksettömään toimittamiseen liittyen. Kuntien on syytä huomioida vaalien turvallisuusjärjestelyissä ja -suunnitelmissaan myös riski vaalitoimituksen väliaikaiseen keskeytymisestä, esimerkiksi tulipalon, vesivahingon, pommiuhkauksen tai vastaavan ylivoimaisen esteen varalta. Viitteitä tuleviin vaaleihin liittyvästä ulkopuolisesta häirinnästä ei tällä hetkellä ole, mutta varautuminen vaalitoimituksiin liittyviin ongelmiin etenkin vaalipäivänä on vahvasti suositeltavaa.

Jos vaalipäivän vaalitoimitus keskeytyy

Äänestyspaikkaa voidaan ylivoimaisessa esteen tapahtuessa (force majeure) (esimerkiksi tulipalo, vesivahinko tms. äänestyspaikalla tai äänestyspaikkaan kohdistuva pommiuhkaus tai muu uhkatilanne) joutua siirtämään, jotta äänestystä voidaan jatkaa. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vaalilautakunta siirtyy toimittamaan äänestystä sopivaksi katsomaansa paikkaan mahdollisimman lähelle alkuperäistä paikkaa. Mikäli lähistöllä on toinen äänestyspaikka (käytännössä suurempien kaupunkien keskustat) voidaan esimerkiksi sitä hyödyntää.

Päätös korvaavasta paikasta

Kunnanhallitus voi tehdä päätöksen varaäänestyspaikoista ennakkoon osana vaalien varautumiseen liittyviä toimenpiteitä. Päätöstä varaäänestyspaikoista ei kuitenkaan tule julkistaa, koska vaihtoehtoinen järjestely voisi vaarantua, jos kysymyksessä olisi tahallinen yritys estää vaalien toimittaminen. Päätös siirtymisestä toiseen paikkaan pakottavan syyn vuoksi voidaan tehdä myös keskusvaalilautakunnassa tai jos muuta vaihtoehtoa ei ole, vaalilautakunnassa. Keskeistä on, että kunta on etukäteen varautunut toteuttamaan vaihtoehtoisen äänestyspaikkajärjestelyn pakottavassa tilanteessa.

Mitä on huomioitava äänestyspaikan vaihtuessa

Äänestyspaikasta lähdettäessä tulee ottaa mukaan ainakin

- vaaliluettelo
- vaaliurna äänineen
- tyhjät äänestyslipukkeet ja vaalileimasimet
- ehdokasluettelot

Mahdollisuuksien mukaan äänestyspaikalta voi ottaa mukaan myös muita materiaaleja esim.

- vaalipaikan materiaali, ohje äänestäjälle ym.
- äänestyskopit ja sermit

Etukäteisvarautumisessa tulee myös huomioida, miten korvaavaan tilaan pääsy järjestetään nopeasti, onko tilassa tarvittavia fasilitetteja käytettävissä (tietoliikenneyhteydet), onko tila ja kulku tilaan riittävän esteetön ja miten opastus suljetulta äänestyspaikalta järjestetään uudelle äänestyspaikalle.

Äänestyspaikan siirrosta eli uuden äänestyspaikan sijainnista on viestittävä kaikin tarkoituksenmukaisin keinoin. Tarpeellisia keinoja ovat esimerkiksi tiedottaminen kunnan verkkosivuilla, kunnan sosiaalisen median kanavilla, median välityksellä sekä alkuperäiselle äänestyspaikalle kiinnitettävillä ohjeilla. Jos kysymys olisi tahallisuudesta vaalien sabotointirytyksestä, voi samanaikaisesti kunnan verkkosivuille kohdistua esim. palvelunestohyökkäys, joka estää sivustojen latautumisen. **Keskeistä on huolehtia, että alkuperäiselle äänestyspaikalle saapuvat löytävät uuden äänestyspaikan.** Korvavasta vaalipaikasta tulee ilmoittaa mahdollisimman pian myös oikeusministeriölle osoitteeseen vaalit@gov.fi.

Jos vaalimateriaalia ei pystytä ottamaan mukaan vaalipaikalta

Mahdollisuuksien mukaan vaalimateriaalit tulee ottaa mukaan tilaa tyhjentäessä, jotta äänestystä voidaan jatkaa muualla. Mikäli tilaa tyhjentäessä vaalimateriaalia ei pakottavasta syystä voida ottaa mukaan, on pyrittävä turvaamaan vaalimateriaalin koskemattomuus esimerkiksi poliisin toimesta tai ainakin pyrittävä valvomaan vaalimateriaalin koskemattomuutta esimerkiksi valvontakameroiden avulla, jos ne ovat tilassa käytettävissä.

Mikäli vaaliluetteloa ei kyetä ottamaan mukaan tai se tuhoutuu esimerkiksi tulipalon seurauksena, on tulostettava uusi vaaliluettelo ja jatkettava vaalitoimitusta. Keskusvaalilautakunnan on tarpeellista varautua myös ylimääräisiin äänestyslipuihin. Myös urna voidaan toteuttaa vaihtoehtoisin tavoin pakottavassa tilanteessa (esimerkiksi pahvilaatikko tms.). Tyhjiä äänestyslipukkeita ja leimasinta voi tiedustella kunnan keskusvaalilautakunnalta tai

läheisiltä muilta äänestyspaikoilta. Korvaavia materiaaleja tai tiloja voidaan tarvittaessa tiedustella myös naapurikunnista.

Äänestyksen päättäminen

Mikäli äänestyspaikkaa jouduttaisiin vaihtamaan kesken vaalipäivän, aiheutuu paikan vaihdosta todennäköisesti huomattava katko äänestämiseen kyseisellä alueella. Katko ei silti merkitse muutosta vaalipäivän äänestyksen päättämisen eli aikatauluun. Vaalipäivän äänestys päättyy klo 20 eikä ”menetettyä äänestysaikaa” ei voida siirtää kello 20 jälkeen. On kuitenkin muistettava, että vaalilain 68 §:n 2 mom. mukaan **kaikilla niillä äänestäjillä, jotka ovat ennen kello 20:tä tulleet saapuville odottamaan äänestysvuoroaan, on oikeus äänestää.** Tästä syystä äänestyksen reaalin päättäminen saattaisi poikkeustilanteessa venyä merkittävästikin.

Esimerkki toimintaohjeesta pommiuhkausta koskien

Toimintaohje pommiuhkaa koskevassa tilanteessa on:

1. Yhteydenotto yleiseen hätänumeroon 112 ja ohjeiden seuraaminen
2. Jos äänestystila joudutaan jättämään, pyritään urna ja vaalimateriaali ottamaan mukaan
3. Äänestys joudutaan keskeyttämään ja jatkamaan sitä toisaalla (miehellään mahdollisimman lähellä varsinaista äänestyspaikkaa). Varsinaiselta äänestyspaikalta tulee järjestää opastus uudelle äänestyspaikalle.

- Mikäli uhkaus kohdistetaan suoraan esimerkiksi vaalilautakunnalle, ensimmäisenä on ilmoitettava asiasta poliisille soittamalla yleiseen hätänumeroon 112 ja noudatettava hätäkeskuksen ja poliisin ohjeistuksia. Vasta tämän jälkeen, mikäli mahdollista, voi ilmoittaa muille vaaliviranomaisille. Mahdollisuuksien mukaan on ilmoitettava pian oikeusministeriöön vaalit@gov.fi.

- Vaaliohjeissa ohjeistetaan ja vaalilaissa säädetään, että äänestys on suoritettava keskeytyksettä äänestysajan ajan. Pommiuhkaus on kuitenkin esimerkki ylivoimaisesta esteestä (force majeure), jolloin äänestys joudutaan tilapäisesti keskeyttämään. Ihmishenkien turvaaminen menee äänestyksen toimittamisen edelle.

- Vaaliviranomaiset noudattavat poliisin ohjeita. Käytännössä ohjeita vaalilautakunnalle ensimmäisessä vaiheessa antaa paikallispoliisin kenttä- tai tilannejohtaja.

- Poliisi / pelastusviranomainen tekee päätöksen ja ohjeistaa esimerkiksi tilojen tyhjennyksestä. Mahdollisesti tilojen tyhjennyksen voi aloittaa myös

esimerkiksi kauppakeskuksissa vartijat, jotka toimivat poliisin ja hätäkeskuk-
sen ohjeistamina.

- Mahdollisuuksien mukaan vaalimateriaalit tulee ottaa mukaan tilaa tyhjennettäessä, jotta äänestystä voidaan jatkaa muualla. Vaalimateriaalia ei tule jättää ilman valvontaa. Mikäli tilaa tyhjennettäessä vaalimateriaalia ei pakot-
tavasta syystä voida ottaa mukaan, tulee pyytää poliisia turvaamaan vaali-
materiaalin koskemattomuus.

- Pommiuhkausten osalta poliisi antaa tiedon siitä, onko tila turvallinen ja
voidaanko äänestystä jatkaa kyseisessä tilassa. On mahdollista, että tilan
turvallisuuden varmistaminen kestää niin kauan, ettei äänestystä enää voida
jatkaa alkuperäisessä paikassa.

- Äänestyspaikkaa voidaan force majeure –tilanteessa joutua siirtämään,
jotta äänestystä voidaan jatkaa. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi
sitä, että vaalilautakunta siirtyy toimittamaan äänestystä sopivaksi katso-
maansa paikkaan mahdollisimman lähelle alkuperäistä paikkaa. Mikäli lähis-
töllä on toinen äänestyspaikka (käytännössä suurempien kaupunkien kes-
kustat) voidaan esimerkiksi sitä hyödyntää.

- Äänestyspaikan siirrossa korostuu vaalilautakunnan ja keskusvaalilauta-
kunnan harkinta ja paikalliset olosuhteet.

- Äänestyspaikan siirrosta eli uuden äänestyspaikan sijainnista on viestittävä
kaikin tarkoituksenmukaisin keinoin. Keskeistä on huolehtia, että alkuperäi-
selle äänestyspaikalle saapuvat löytävät uuden äänestyspaikan.

- Vaalipäivän äänestys tulee päättää vaalilain mukaisesti. Tämä tarkoittaa
sitä, että saapuvilla olleille ennen kello 20 saapuvilla olleille tulee antaa
mahdollisuus äänestää.

Keskusvaalilautakuntien on hyvä ilmoittaa matalalla kynnyksellä erilaisista
uhkatilanteista äänestyspaikoilla tai muista turvallisuuteen liittyvistä ha-
vainnoista oikeusministeriölle vaalit@gov.fi.